କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା

ଶ୍ରୁତି ଶ୍ରେଣୀ, ଓଡ଼ିଶା

ଶ୍ରୀ ସତ୍ୟସାଇ ସେବା ସଂଗଠନ, ଓଡ଼ିଶା

କ୍ଷମାପ୍ରାର୍ଥନା

୧ – ଉତ୍ସ :

ସ୍ତୋତ୍ର : କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା

ସୂଚୀପତ୍ର : ୪ଟି ଶ୍ଳୋକ

ଉତ୍ପତ୍ତି : ମୌଖିକ ପରମ୍ପରା ଦ୍ୱାରା

୨ – ସାଧାରଣ ସମୀକ୍ଷା :

କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା ଏକ ସ୍ତୋତ୍ର ବା ସ୍ତବ ଯାହାକି ପ୍ରତ୍ୟେକ ବୈଦିକ କର୍ମ ଶେଷରେ ପାଠ କରାଯାଇଥାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବୈଦିକମନ୍ତ୍ରର ଆବୃତ୍ତି ଗଣପତି ମନ୍ତ୍ରରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ଶେଷ ହୋଇଥାଏ । ଏହା ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧିତ କରାଯାଇଥାଏ । ବୈଦିକମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ ସମୟରେ ଜ୍ଞାତସାର ବା ଅଜ୍ଞାତସାରରେ କୌଣସି ପ୍ରକାରର ଉଚ୍ଚାରଣ, ମାତ୍ରା ଓ ସ୍ୱରଜନିତ ତ୍ରୁଟି ଥିଲେ, ସେସବୁକୁ କ୍ଷମା କରିଦେବା ପାଇଁ ଭଗବାନଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରାଯାଏ । ଅଜ୍ଞାତବଶତଃ କୌଣସି ତ୍ରୁଟି ହୋଇଥିଲେ ଭଗବାନଙ୍କ ନିକଟରେ କ୍ଷମା ଭିକ୍ଷା କରାଯାଇଥାଏ । ଜୀବନର ସମସ୍ତ ବାଧାବିଘ୍ନରୁ ଏକମାତ୍ର ସେହିଁ ଆମକୁ ରକ୍ଷା କରିଥାନ୍ତି ।

୩-ସ୍ତୋତ୍ର :-

(ସୂଚନା – ଏହା ଏକ ବୈଦିକ ମନ୍ତ୍ର ନୁହେଁ । ତେଣୁ ଏଥିରେ କୌଣସି ସ୍ୱର ଚିହ୍ନ ନାହିଁ ।)

ଯଦକ୍ଷରପଦ ଭ୍ରଷ୍ଟଂ ମାତ୍ରାହୀନଂ ତୁ ଯଭଵେତ୍ ।

ତତ୍ସର୍ୱଂ କ୍ଷମ୍ୟତାଂ ଦେୱ ନାରାୟଣ ନମୋଽସ୍ତୁତେ ॥ ୧

ୱିସର୍ଗବିନ୍ଦୁମାତ୍ରାଣି ପଦପାଦାକ୍ଷରାଣି ଚ ।

ନ୍ୟୂନାନି ଚାତିରିକ୍ତାନି କ୍ଷମସ୍ୱ ସାଇଶ୍ୱର ॥ ୨

ଅପରାଧସହସ୍ରାଣି କ୍ରିୟନ୍ତେଽହର୍ନିଶଂ ମୟା ।

ଦାସୋଽୟମିତି ମାଂ ମତ୍ୱା କ୍ଷମସ୍ୱ ସାଇଶ୍ୱର ॥୩

ଅନ୍ୟଥା ଶରଣଂ ନାସ୍ତି ତ୍ୱମେୱ ଶରଣଂ ମମ ।

ତସ୍ମାତ୍କାରୁଣ୍ୟଭାଵେନ ରକ୍ଷ ରକ୍ଷ ସାଇଶ୍ୱର ॥ ୪

ହରିଃ ଓଁ ତତ୍ ସତ୍ ଶ୍ରୀ ସାଇଶ୍ୱରାର୍ପଣମସ୍ତୁ ॥

୩.୧ – କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା (ପ୍ରଥମଶ୍ଳୋକ) :-

ଯଦକ୍ଷରପଦ ଭ୍ରଷ୍ଟଂ ମାତ୍ରାହୀନଂ ତୁ ଯଭଵେତ୍ ।

ତତ୍ସର୍ୱଂ କ୍ଷମ୍ୟତାଂ ଦେୱ ନାରାୟଣ ନମୋଽସ୍ତୁତେ ॥

୩.୧.୧-ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ିକର ଉଚ୍ଚାରଣ :-

ଅକ୍ଷର	ଉଦାହରଣ
ୱ	ଭୱେତ୍ ,ଦେୱ
ବ	ବିନ୍ଦୁ
ଭ	ପଦଭ୍ରଷ୍ଟଂ,ଭୱେତ୍
ଦ	ପଦ,ଦେୱ
ଧ	ଅପରାଧ
ଣ	ନାରାୟଣ
ନ	ମାତ୍ରାହୀନଂ,ନମୋସ୍ତୁଃତେ
ତ	ତସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଂ,କ୍ଷମ୍ୟତାଂ, ନମୋସ୍ତୁଃତେ
ଥ	ଅନ୍ୟଥା
ଶ	ସାଇଶ୍ୱର,ଶରଣଂ
ଷ	ପଦଭ୍ରଷ୍ଟଂ
ସ	ୱିସର୍ଗ, ନମୋସ୍ତୁଃତେ

୩.୧.୨- ଅକ୍ଷର ସଂଯୋଗୀକରଣ (ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର):-

ସଂଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଉଦାହରଣ
କ୍ଷ=କ୍+ଷ	ୟଦକ୍ଷର,କ୍ଷମ୍ୟତାଂ
ଭ୍ର=ଭ୍+ର	ପଦଭ୍ରଷ୍ଟଂ
ଷ୍ଟ=ଷ୍+ଟ	ପଦଭ୍ରଷ୍ଟଂ
ତ୍ର=ତ୍+ର	ମାତ୍ରାହୀନଂ
ଦ୍ଭ=ଦ୍+ଭ	ୟଦ୍ଭୱେତ୍
ସ୍ତ=ତ୍+ସ	ତସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଂ
ର୍ଣ୍ଣ=ର୍+ୱ	ତସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଂ
ମ୍ୟ=ମ୍+ୟ	କ୍ଷମ୍ୟତାଂ

୩.୧.୩- ପ୍ରତିପଦ ବିଚ୍ଛେଦନ:-

ୟଦ୍ । ଅକ୍ଷର । ପଦ । ଭ୍ରଷ୍ଟଂ । ମାତ୍ରାହୀନଂ । ତୁ । ୟଦ୍ । ଭୱେତ୍ ।

ତସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଂ । କ୍ଷମ୍ୟତାଂ । ଦେୱ । ନାରାୟଣ । ନମଃ । ଅସ୍ତୁ । ତେ ।

୩.୧.୪- ସନ୍ଧି(ସଂଯୋଗୀକରଣ) :-

ସଂହିତା ପାଠରେ ଥିବା ପଦଗୁଡ଼ିକର ସଂଯୋଗୀକରଣ	ସଂଯୋଗୀକରଣ ପରେ ଉଚ୍ଚାରଣ	ସନ୍ଧି ନିୟମ
ୟଦ୍+ ଅକ୍ଷର	ୟଦକ୍ଷର	ଦ୍+ଅ=ଦ
ପଦଭ୍ରଷ୍ଟଂ+ ମାତ୍ରାହୀନମ୍	ପଦଭ୍ରଷ୍ଟମ୍ ମାତ୍ରାହୀନମ୍	( )ଂ+ପ ବର୍ଗ୍ୟ=ଅନୁସ୍ୱାର ସ୍ଥାନରେ 'ମ୍'
ମାତ୍ରାହୀନଂ+ ତୁ	ମାତ୍ରାହୀନନ୍ ତୁ	( )ଂ+ତ ବର୍ଗ୍ୟ =ଅନୁସ୍ୱାର ସ୍ଥାନରେ 'ନ୍'
କ୍ଷମ୍ୟତାଂ+ ଦେୱ	କ୍ଷମ୍ୟତାନ୍ ଦେୱ	( )ଂ+ତ ବର୍ଗ୍ୟ =ଅନୁସ୍ୱାର ସ୍ଥାନରେ 'ନ୍'

ୟଦ୍ + ଭୱେତ୍	ୟଭୱେତ୍	ଦ୍+ଭ=ଭ
ତତ୍+ ସର୍ୱଂ	ତସ୍ସର୍ୱଂ	ତ୍+ସ=ସ୍ସ
ନମଃ+ ଅସ୍ତୁ	ନମୋଽସ୍ତୁ	( )ଃ+ଅ=ଓଽ

୩.୧.୫- ଶବ୍ଦାର୍ଥ:-

ଶବ୍ଦ	ଅର୍ଥ
ୟଦ୍	ଯଦି
ଅକ୍ଷର	ଏକ ଅକ୍ଷର
ପଦ	ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ
ଭ୍ରଷ୍ଟଂ	ଦୋଷଯୁକ୍ତ , ତ୍ରୁଟିପୂର୍ଣ୍ଣ
ମାତ୍ରାହୀନଂ	ମାତ୍ରାର ଅବଧି ଠିକ୍ ଥିବା
ତୁ	ମଧ
ୟଦ୍	ଯଦି
ଭୱେତ୍	ହୋଇପାରେ
ତସ୍ସର୍ୱଂ	ସେ ସମସ୍ତ
କ୍ଷମ୍ୟତାଂ	(ଦୟାକରି)କ୍ଷମା କରନ୍ତୁ
ଦେୱ	ହେ ଭଗବାନ
ନାରାୟଣ	ଭଗବାନ ନାରାୟଣ
ନମୋଽସ୍ତୁତେ	ଆପଣଙ୍କୁ ନମସ୍କାର

୩.୧.୬- ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ହେଉଥିବା ସାଧାରଣ ତ୍ରୁଟି: -

ସଠିକ୍	ସଠିକ୍ ନୁହେଁ	ତ୍ରୁଟିର ପ୍ରକାର
ମାତ୍ରାହୀନଂ	ମାତ୍ରାହିନଂ	ମାତ୍ରା
କ୍ଷମ୍ୟତାଂ	ଖ୍ୟମ୍ୟତାଂ, ଶ୍ୟମ୍ୟତାଂ	ଅକ୍ଷର
ନାରାୟଣ	ନାରାୟନ	ଅକ୍ଷର
ତସ୍ସର୍ୱଂ	ତଚ୍ଛର୍ୱଂ	ଅକ୍ଷର
ନମୋଽସ୍ତୁତେ	ନମସ୍ତୁତେ	ମାତ୍ରା

୩.୧.୭- ' ଧୃତମ୍' ର ପ୍ରୟୋଗ :-

ୟଦକ୍ଷର	ୟଦ୍- କ୍ଷର
ପଦଭ୍ରଷ୍ଟଂ	ପଦ-ଭ୍ର-ଷ୍ଟମ୍
ମାତ୍ରାହୀନଂ	ମା-ତ୍ରାହୀନଂ
ୟଭୱେତ୍	ୟ-ଭୱେତ୍
ତସ୍ସର୍ୱଂ	ତ-ସ୍ସ-ର୍ୱଂ

କ୍ଷମ୍ୟତାଂ	କ୍ଷ-ମ୍ୟତାମ୍
ନମୋଽସ୍ତୁତେ	ନମୋ-ଽସ୍ତୁତେ

୩.୧.୮- ଅଭ୍ୟାସ – ୧ (ପ୍ରଥମ ରାଉଣ୍ଡ) :-

ଯଦକ୍ଷରପଦ୍ । ଭ୍ରଷ୍ଟଂ ।ମାତ୍ରାହୀନଂ । ତୁ ଯଭବେତ୍ ।
ତସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଂ । କ୍ଷମ୍ୟତାଂ ଦେବ । ନାରାୟଣ । ନମୋଽସ୍ତୁତେ ॥

୩.୧.୯- ଅଭ୍ୟାସ – ୨ (୨ୟ ରାଉଣ୍ଡ) :-

ଯଦକ୍ଷରପଦ୍ ଭ୍ରଷ୍ଟଂ ।ମାତ୍ରାହୀନଂ ତୁ ଯଭବେତ୍ ।
ତସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଂ କ୍ଷମ୍ୟତାଂ ଦେବ ।ନାରାୟଣ ନମୋଽସ୍ତୁତେ ॥

୩.୧.୧୦- ଅଭ୍ୟାସ – ୩ (୩ୟରାଉଣ୍ଡ/ସଂହିତାପାଠ) :-

ଯଦକ୍ଷରପଦ୍ ଭ୍ରଷ୍ଟଂ ମାତ୍ରାହୀନଂ ତୁ ଯଭବେତ୍ ।
ତସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଂ କ୍ଷମ୍ୟତାଂ ଦେବ ନାରାୟଣ ନମୋଽସ୍ତୁତେ ॥

୩.୧.୧୧ :-ଅର୍ଥ :-

ହେ ପ୍ରଭୁ ନାରାୟଣ ! ମନ୍ତ୍ରପାଠ ସମୟରେ ଯଦି କୌଣସି ପ୍ରକାରର ଅକ୍ଷର,ଶବ୍ଦ,ମାତ୍ରା ତଥା ଉଚ୍ଚାରଣଗତ ତ୍ରୁଟି ବିଚ୍ୟୁତି ରହିଯାଏ, ତେବେ ଦୟାକରି ମୋତେ କ୍ଷମା କରନ୍ତୁ । ଆପଣଙ୍କ ପାଦପଦ୍ମରେ ପ୍ରଣିପାତ କରୁଛି ।

୩.୨ – କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା (ଦ୍ୱିତୀୟଶ୍ଳୋକ)

ୱିସର୍ଗବିନ୍ଦୁମାତ୍ରାଣି ପଦପାଦାକ୍ଷରାଣି ଚ ।
ନ୍ୟୂନାନି ଚାତିରିକ୍ତାନି କ୍ଷମସ୍ୱ ସାଇଶ୍ୱର ॥

୩.୨.୧ – ଅକ୍ଷର ଗୁଡିକର ଉଚ୍ଚାରଣ :-

ଅକ୍ଷର	ଉଦାହରଣ
ୱ	ୱିସର୍ଗ
ବ	ବିନ୍ଦୁ
ସ	ୱିସର୍ଗ,କ୍ଷମସ୍ୱ,ସାଇଶ୍ୱର
ଶ	ସାଇଶ୍ୱର
ଣ	ମାତ୍ରାଣି
ନ	ନ୍ୟୂନାନି,ଚାତିରିକ୍ତାନି

୩.୨.୨ – ଅକ୍ଷର ସଂଯୋଗୀକରଣ (ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର) :-

ସଂଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଉଦାହରଣ
ର୍ଗ=ର୍+ଗ	ୱିସର୍ଗ
ନ୍ଦ=ନ୍+ଦ	ବିନ୍ଦୁ
ତ୍ର=ତ୍+ର	ମାତ୍ରାଣି
କ୍ଷ=କ୍+ଷ	ପାଦାକ୍ଷରାଣି,କ୍ଷମସ୍ୱ
ନ୍ୟ=ନ୍+ୟ	ନ୍ୟୂନାନି
କ୍ତ=କ୍+ତ	ଚାତିରିକ୍ତାନି
ସ୍ୱ=ସ୍+ୱ	କ୍ଷମସ୍ୱ
ଶ୍ୱ=ଶ୍+ୱ	ସାଇଶ୍ୱର

୩.୨.୩ :-ପ୍ରତିପଦ ବିଚ୍ଛେଦନ :-

ୱିସର୍ଗ। ବିନ୍ଦୁ। ମାତ୍ରାଣି । ପଦ। ପାଦ। ଅକ୍ଷରାଣି । ଚ।

ନ୍ୟୂନାନି। ଚ। ଅତିରିକ୍ତାନି। କ୍ଷମସ୍ୱ। ସାଇଶ୍ୱର॥

୩.୨.୪ :-ସନ୍ଧି (ସଂଯୋଗୀକରଣ):-

ସଂହିତା ପାଠରେ ଥିବା ପଦଗୁଡିକର ସଂଯୋଗୀକରଣ	ସଂଯୋଗୀକରଣ ପରେ ଉଚ୍ଚାରଣ	ସନ୍ଧି ନିୟମ
ପାଦ+ଅକ୍ଷରାଣି	ପାଦାକ୍ଷରାଣି	ଅ+ଅ =ଆ
ଚ+ଅତିରିକ୍ତାନି	ଚାତିରିକ୍ତାନି	ଅ+ଅ=ଆ

୩.୨.୫ :-ଶବ୍ଦାର୍ଥ :-

ଶବ୍ଦ	ଅର୍ଥ
ୱିସର୍ଗ	ବିସର୍ଗ
ବିନ୍ଦୁ	ଅନୁସ୍ୱାର
ମାତ୍ରାଣି	ମାତ୍ରା/ଉଚ୍ଚାରିତ ଶବ୍ଦର ଅବଧି
ପଦପାଦାକ୍ଷରାଣି	ଶବ୍ଦଗୁଡିକ ଓ ସେମାନଙ୍କର ଶେଷ ଅକ୍ଷରଗୁଡିକ
ଚ	ମଧ
ନ୍ୟୂନାନି	ବାଦ୍ ପଡିଯାଇଥିବା
ଅତିରିକ୍ତାନି	ଅଧିକା
କ୍ଷମସ୍ୱ	(ଦୟାକରି) କ୍ଷମା କରନ୍ତୁ
ସାଇଶ୍ୱର	ହେ ସାଇ ଭଗବାନ

୩.୨.୬ – ଶବ୍ଦଗୁଡିକର ଉଚ୍ଚାରଣବେଳେ ହେଉଥିବା ସାଧାରଣ ତ୍ରୁଟି:-

ସଠିକ୍	ସଠିକ୍ ନୁହେଁ	ତ୍ରୁଟିର ପ୍ରକାର
ୱିସର୍ଗ	ବିସର୍ଗ	ଅକ୍ଷର
ମାତ୍ରାଣି	ମାତ୍ରାଣୀ	ମାତ୍ରା
ପଦପାଦାକ୍ଷରାଣି	ପଦପାଦାଶ୍ୟରାଣି, ପଦପାଦାଖ୍ୟରାଣି	ଅକ୍ଷର
ନ୍ୟୂନାନି	ନ୍ୟୁନାନି	ମାତ୍ରା
କ୍ଷମସ୍ୱ	ଖ୍ୟମସ୍ୱ,ଶ୍ୟମସ୍ୱ,ଖ୍ୟମସୋ	ଅକ୍ଷର,ମାତ୍ରା
ସାଇଶ୍ୱର	ସାଇଶ୍ୱର,ସାୟୀଶ୍ୱର,ସାଇଶୋର	ଅକ୍ଷର, ମାତ୍ରା

୩. ୨.୭ – "ଧୃତମ୍ " ର ପ୍ରୟୋଗ : -

ୱିସର୍ଗ	ୱିସ୍-ର୍ଗ
ବିନ୍ଦୁ	ବି-ନ୍ଦୁ
ମାତ୍ରାଣି	ମା-ତ୍ରାଣି
ପାଦାକ୍ଷରାଣି	ପାଦା-କ୍ଷରାଣି
ଚାତିରିକ୍ତାନି କ୍ଷମସ୍ୱ	ଚାତିରି-କ୍ତାନି-କ୍ଷମ-ସ୍ୱ
ସାଇଶ୍ୱର	ସାଇ-ଶ୍ୱର

୩. ୨.୮ - ଅଭ୍ୟାସ – ୧ (ପ୍ରଥମ ରାଉଣ୍ଡ) :-

ୱିସର୍ଗବିନ୍ଦୁମାତ୍ରାଣି। ପଦପାଦାକ୍ଷରାଣି ଚ ।
ନ୍ୟୂନାନି। ଚାତିରିକ୍ତାନି। କ୍ଷମସ୍ୱ। ସାଇଶ୍ୱର ॥

୩. ୨.୯ - ଅଭ୍ୟାସ – ୨ (ଦ୍ୱିତୀୟ ରାଉଣ୍ଡ) :-

ୱିସର୍ଗବିନ୍ଦୁମାତ୍ରାଣି।ପଦପାଦାକ୍ଷରାଣି ଚ।
ନ୍ୟୂନାନି ଚାତିରିକ୍ତାନି। କ୍ଷମସ୍ୱ ସାଇଶ୍ୱର ॥

୩. ୨.୧୦ - ଅଭ୍ୟାସ – ୩ (ତୃତୀୟ ରାଉଣ୍ଡ/ସଂହିତା ପାଠ) :-

ୱିସର୍ଗବିନ୍ଦୁମାତ୍ରାଣି ପଦପାଦାକ୍ଷରାଣି ଚ ।
ନ୍ୟୂନାନି ଚାତିରିକ୍ତାନି କ୍ଷମସ୍ୱ ସାଇଶ୍ୱର॥

୩. ୨.୧୧ - ଅର୍ଥ :-

ହେ ପ୍ରଭୁ ସାଇଶ୍ୱର ! ମନ୍ତ୍ରପାଠ ସମୟରେ ବିସର୍ଗ,ଅନୁସ୍ୱାର,ଉଚ୍ଚାରଣରେ ମାତ୍ରାର ଅବଧିଗତ ଶବ୍ଦ ବା ଶବ୍ଦର ଅନ୍ତାକ୍ଷରରେ, କିଛି ଛାଡିଯାଇଥିଲେ ବା ଅଧିକ ଯୋଗ ହୋଇଯାଇଥିଲେ ,ଏସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଦୋଷ ତ୍ରୁଟି ଦୟା ପୂର୍ବକ କ୍ଷମା କରିଦିଅନ୍ତୁ ।

୩. ୩ – କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା (ତୃତୀୟ ଶ୍ଳୋକ):-

ଅପରାଧସହସ୍ରାଣି କ୍ରିୟନ୍ତେଽହର୍ନିଶଂ ମୟା।

ଦାସୋଽୟମିତି ମାଂ ମତ୍ୱା କ୍ଷମସ୍ୱ ସାଇଶ୍ୱର॥

୩. ୩ .୧-ଅକ୍ଷରଗୁଡିକର ଉଚ୍ଚାରଣ :-

ଅକ୍ଷର	ଉଦାହରଣ
ଦ	ଦାସୋଽୟମ୍
ଧ	ଅପରାଧ
ସ	ସହସ୍ରାଣି,ଦାସୋଽୟମ୍,କ୍ଷମସ୍ୱ,ସାଇଶ୍ୱର
ଶ	ଅହର୍ନିଶଂ,ସାଇଶ୍ୱର
ଣ	ସହସ୍ରାଣି
ନ	ଅହର୍ନିଶଂ

୩.୩.୨ :-ଅକ୍ଷର ସଂଯୋଗୀକରଣ (ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର) :-

ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଉଦାହରଣ
ସ୍ର=ସ୍+ର	ସହସ୍ରାଣି
କ୍ର=କ୍+ର	କ୍ରିୟନ୍ତେ
ନ୍ତ=ନ୍+ତ	କ୍ରିୟନ୍ତେ
ର୍ନ=ର୍+ନ	ଅହର୍ନିଶଂ
ତ୍ୱ=ତ୍+ୱ	ମତ୍ୱା
କ୍ଷ=କ୍+ଷ	କ୍ଷମସ୍ୱ
ସ୍ୱ=ସ୍+ୱ	କ୍ଷମସ୍ୱ
ଶ୍ୱ=ଶ୍+ୱ	ସାଇଶ୍ୱର

୩.୩.୩-ପ୍ରତିପଦ ବିଚ୍ଛେଦନ :-

ଅପରାଧ। ସହସ୍ରାଣି। କ୍ରିୟନ୍ତେ। ଅହର୍ନିଶଂ। ମୟା ।

ଦାସଃ । ଅୟମ୍। ଇତି। ମାଂ। ମତ୍ୱା । କ୍ଷମସ୍ୱ। ସାଇଶ୍ୱର॥

୩.୩.୪- ସନ୍ଧି(ସଂଯୋଗୀକରଣ):-

ସଂହିତା ପାଠରେ ଥିବା ପଦଗୁଡିକର ସଂଯୋଗୀକରଣ	ସଂଯୋଗୀକରଣ ପରେ ଉଚ୍ଚାରଣ	ସନ୍ଧି ନିୟମ
କ୍ରିୟନ୍ତେ + ଅହର୍ନିଶଂ	କ୍ରିୟନ୍ତେଽହର୍ନିଶଂ	ଏ କାର+ଅ='ଏ କାର'ଽ
ଅହର୍ନିଶଂ+ ମୟା	ଅହର୍ନିଶମ୍ ମୟା	( )ଂ+ପ ବର୍ଗ୍ୟ=ଅନୁସ୍ୱାର ସ୍ଥାନରେ 'ମ୍'
ଦାସଃ+ଅୟମ୍	ଦାସୋଽୟମ୍	( )ଃ+ଅ=ଓଽ
ମାଂ+ମତ୍ୱା	ମାମ୍ ମତ୍ୱା	( )ଂ+ପ ବର୍ଗ୍ୟ =ଅନୁସ୍ୱାର ସ୍ଥାନରେ 'ମ୍'

୩.୩.୫ – ଶବ୍ଦାର୍ଥ:-

ଶବ୍ଦ	ଅର୍ଥ
ଅପରାଧ	ଅପରାଧ
ସହସ୍ରାଣି	ହଜାର ହଜାର
କ୍ରିୟନ୍ତେ	କରାଯାଇଛି
ଅହର୍ନିଶଂ	ଦିନ ରାତି
ମୟା	ମୋ ଦ୍ୱାରା
ଦାସୋଽୟମ୍	ଯେ ମୋ ଚାକର(ଭୃତ୍ୟ)
ଇତି	ଏହିପରି
ମାଂ	ମୋତେ
ମତ୍ୱା	ଭାବିକରି
କ୍ଷମସ୍ୱ	(ଦୟାକରି)କ୍ଷମା କରନ୍ତୁ
ସାଈଶ୍ୱର	ହେ ସାଇ ଭଗବାନ

୩.୩.୬ – ଶବ୍ଦଗୁଡିକର ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ହେଉଥିବା ସାଧାରଣ ତ୍ରୁଟି :-

ସଠିକ୍	ସଠିକ୍ ନୁହେଁ	ତ୍ରୁଟିର ପ୍ରକାର
ଅପରାଧ	ଅପରାଦ	ଅକ୍ଷର
ସହସ୍ରାଣି	ସହସ୍ରାଣୀ	ମାତ୍ରା
କ୍ରିୟନ୍ତେଽହର୍ନିଶଂ	କ୍ରିୟନ୍ତେଅହର୍ନିଶଂ	ମାତ୍ରା
ଦାସୋଽୟମ୍	ଦାସୋଅୟମ୍	ମାତ୍ରା
ମାଂମତ୍ୱା	ମାମତ୍ୱା	ଅକ୍ଷର
କ୍ଷମସ୍ୱ	ଖ୍ୟମସ୍ୱ,ଶ୍ୟମସ୍ୱ,ଖ୍ୟମସୋ	ଅକ୍ଷର,ମାତ୍ରା
ସାଈଶ୍ୱର	ସାୟୀଶ୍ୱର, ସାଇଶ୍ୱର, ସାଇଶୋର	ଅକ୍ଷର,ମାତ୍ରା

୩.୩.୭ – "ଧୃତମ୍ " ର ପ୍ରୟୋଗ : -

ସହସ୍ରାଣି	ସହ–ସ୍ରାଣି
କ୍ରିୟନ୍ତେ	କ୍ରିୟ–ନ୍ତେ
ସହସ୍ରାଣିକ୍ରିୟନ୍ତେ	ସହ-ସ୍ରାଣି-କ୍ରିୟ-ନ୍ତେ
ଅହର୍ନିଶଂ	ଅହ-ର୍ନିଶଂ
ମତ୍ୱା	ମ-ତ୍ୱା
କ୍ଷମସ୍ୱ	କ୍ଷମ-ସ୍ୱ
ମତ୍ୱାକ୍ଷମସ୍ୱ	ମ-ତ୍ୱା–କ୍ଷମ–ସ୍ୱ
ସାଇଶ୍ୱର	ସାଇ–ଶ୍ୱର

୩.୩.୮ - ଅଭ୍ୟାସ – ୧ (ପ୍ରଥମ ରାଉଣ୍ଡ) :-

ଅପରାଧସହସ୍ରାଣି।କ୍ରିୟନ୍ତେ।ଅହର୍ନିଶଂ ମୟା ।

ଦାସୋଽୟଂ।ଇତି ମାଂ ମତ୍ୱା।କ୍ଷମସ୍ୱ।ସାଇଶ୍ୱର ॥

୩.୩.୯ - ଅଭ୍ୟାସ – ୨ (ଦ୍ୱିତୀୟ ରାଉଣ୍ଡ) :-

ଅପରାଧସହସ୍ରାଣି।କ୍ରିୟନ୍ତେଽହର୍ନିଶଂ ମୟା ।

ଦାସୋଽୟମିତି ମାଂ ମତ୍ୱା।କ୍ଷମସ୍ୱ ସାଇଶ୍ୱର॥

୩.୩.୧୦ - ଅଭ୍ୟାସ – ୩ (ତୃତୀୟ ରାଉଣ୍ଡ/ସଂହିତା ପାଠ) :-

ଅପରାଧସହସ୍ରାଣି କ୍ରିୟନ୍ତେଽହର୍ନିଶଂ ମୟା ।

ଦାସୋଽୟମିତି ମାଂ ମତ୍ୱା କ୍ଷମସ୍ୱ ସାଇଶ୍ୱର ॥

୩.୩.୧୧ - ଅର୍ଥ :-

ହେ ପ୍ରଭୁ ସାଇ ! ମୋତେ ଆପଣଙ୍କ ଦାସ ମନେକରି ,ମୋ ଦ୍ୱାରା ଦିବାରାତ୍ର ସଂଘଟିତ ହୋଇଥିବା ହଜାର ହଜାର ଅପରାଧ ସବୁ ଦୟାକରି କ୍ଷମା କରିଦିଅନ୍ତୁ ।

୩.୪ – କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା (ଚତୁର୍ଥଶ୍ଳୋକ) :-

ଅନ୍ୟଥା ଶରଣଂ ନାସ୍ତି ତ୍ୱମେୱ ଶରଣଂ ମମ।

ତସ୍ମାତ୍କାରୁଣ୍ୟଭାୱେନ ରକ୍ଷ ରକ୍ଷ ସାଇଶ୍ୱର॥

୩.୪.୧ – ଅକ୍ଷରଗୁଡିକର ଉଚ୍ଚାରଣ :-

ଅକ୍ଷର	ଉଦାହରଣ
ତ	ତ୍ୱମେୱ,ତସ୍ମାତ୍
ଥ	ଅନ୍ୟଥା
ଣ	ଶରଣଂ,କାରୁଣ୍ୟ
ନ	ନାସ୍ତି,ଭାୱେନ
ୱ	ତ୍ୱମେୱ,ଭାୱେନ
ବ	ବିନ୍ଦୁ
ଭ	ଭାୱେନ
ସ	ନାସ୍ତି,ତସ୍ମାତ୍,ସାଇଶ୍ୱର
ଶ	ଶରଣଂ,ସାଇଶ୍ୱର

୩.୪.୨ – ଅକ୍ଷର ସଂଯୋଗୀକରଣ (ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର) :-

ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଉଦାହରଣ
ନ୍ୟ=ନ୍+ୟ	ଅନ୍ୟଥା
ସ୍ତ=ସ୍+ତ	ନାସ୍ତି
ତ୍ୱ=ତ୍+ୱ	ତ୍ୱମେୱ
ସ୍ମ=ସ୍+ମ	ତସ୍ମାତ୍
କ୍ର=ତ୍+କ	ତସ୍ମାକ୍ରାରୁଣ୍ୟ
ଣ୍ୟ=ଣ୍+ୟ	କାରୁଣ୍ୟ
କ୍ଷ=କ୍+ଷ	ରକ୍ଷ

୩.୪.୩-ପ୍ରତିପଦ ବିଚ୍ଛେଦନ:-

ଅନ୍ୟଥା। ଶରଣଂ। ନ। ଅସ୍ତି।ତ୍ୱମ୍ । ଏୱ। ଶରଣଂ। ମମ।

ତସ୍ମାତ୍। କାରୁଣ୍ୟ। ଭାୱେନ। ରକ୍ଷରକ୍ଷ । ସାଇଶ୍ୱର॥

୩.୪.୪-ସନ୍ଧି(ସଂଯୋଗୀକରଣ) :-

ସଂହିତା ପାଠରେ ଥିବା ପଦଗୁଡିକର ସଂଯୋଗୀକରଣ	ସଂଯୋଗୀକରଣ ପରେ ଉଚ୍ଚାରଣ	ସନ୍ଧି ନିୟମ
ଶରଣଂ+ନାସ୍ତି	ଶରଣନ୍ ନାସ୍ତି	( )ଂ+'ତ' ବର୍ଗ୍ୟ=ଅନୁସ୍ୱାର ସ୍ଥାନରେ 'ନ୍'
ନ+ଅସ୍ତି	ନାସ୍ତି	ଅ+ଅ=ଆ
ତ୍ୱମ୍+ଏବ	ତ୍ୱମେବ	ମ୍+ଏ=ମେ
ଶରଣଂ+ମମ	ଶରଣମ୍ ମମ	( )ଂ+'ପ'ବର୍ଗ୍ୟ=ଅନୁସ୍ୱାର ସ୍ଥାନରେ 'ମ୍'
ତସ୍ମାତ୍+କାରୁଣ୍ୟ	ତସ୍ମାତ୍କାରୁଣ୍ୟ	ତ୍+କ=କ୍

୩.୪.୫- ଶବ୍ଦାର୍ଥ :-

ଶବ୍ଦ	ଅର୍ଥ
ଅନ୍ୟଥା	ଅନ୍ୟଥା,ଅନ୍ୟକିଛି
ଶରଣଂ	ଶରଣ/ଆଶ୍ରୟ
ନାସ୍ତି	ଅସ୍ତିତ୍ୱ ନାହିଁ
ତ୍ୱମେବ	କେବଳ ଆପଣ
ମମ	ମୋର
ତସ୍ମାତ୍	ଅତଏବ୍, ତେଣୁ
କାରୁଣ୍ୟ ଭାବେନ	(ଅସୀମ) କରୁଣା ଭାବର ସହ
ରକ୍ଷରକ୍ଷ	(ଦୟାକରି ମତେ) ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ;
ସାଇଶ୍ୱର	ହେ ସାଇ ଭଗବାନ

୩.୪.୬- ଶବ୍ଦଗୁଡିକର ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ହେଉଥିବା ତ୍ରୁଟି :-

ସଠିକ୍	ସଠିକ୍ ନୁହେଁ	ତ୍ରୁଟିର ପ୍ରକାର
ଅନ୍ୟଥା	ଅନ୍ୟତା,ଅନ୍ୟଦା	ଅକ୍ଷର
ଶରଣଂ	ଚରଣଂ	ଅକ୍ଷର
ଭାବେନ	ବାବେନ	ଅକ୍ଷର
ରକ୍ଷ	ରଖ୍ୟ	ଅକ୍ଷର
ସାଇଶ୍ୱର	ସାଇଶ୍ୱର,ସାୟୀଶ୍ୱର, ସାଇଶୋର	ଅକ୍ଷର,ମାତ୍ରା

୩.୪.୭- ' ଧୃତମ୍ ' ର ପ୍ରୟୋଗ :-

ଅନ୍ୟଥା	ଅ-ନ୍ୟଥା
ନାସ୍ତିତ୍ୱମେୱ	ନା-ସ୍ତି-ତ୍ୱମେୱ
ତସ୍ମାତ୍କାରୁଣ୍ୟ	ତ-ସ୍ମା-କାରୁ-ଣ୍ୟ
ରକ୍ଷ	ର-କ୍ଷ
ସାଇଶ୍ୱର	ସାଇ-ଶ୍ୱର

୩.୪.୮- ଅଭ୍ୟାସ – ୧ (୧ମ ରାଉଣ୍ଡ) :-

ଅନ୍ୟଥା।ଶରଣଂ ନାସ୍ତି।ତ୍ୱମେୱ।ଶରଣଂ ମମ ।
ତସ୍ମାତ୍।କାରୁଣ୍ୟଭାୱେନ।ରକ୍ଷ ରକ୍ଷ।ସାଇଶ୍ୱର ॥

୩.୪.୯- ଅଭ୍ୟାସ – ୨ (୨ୟ ରାଉଣ୍ଡ) :-

ଅନ୍ୟଥା ଶରଣଂ ନାସ୍ତି।ତ୍ୱମେୱ ଶରଣଂ ମମ।
ତସ୍ମାତ୍କାରୁଣ୍ୟଭାୱେନ।ରକ୍ଷ ରକ୍ଷ ସାଇଶ୍ୱର ॥

୩.୪.୧୦- ଅଭ୍ୟାସ – ୩ (୩ୟ ରାଉଣ୍ଡ/ସଂହିତାପାଠ) :-

ଅନ୍ୟଥା ଶରଣଂ ନାସ୍ତି ତ୍ୱମେୱ ଶରଣଂ ମମ।
ତସ୍ମାତ୍କାରୁଣ୍ୟଭାୱେନ ରକ୍ଷ ରକ୍ଷ ସାଇଶ୍ୱର ॥

୩.୪.୧୧- ଅର୍ଥ :-

ହେ ସାଇଶ୍ୱର ! ଆପଣଙ୍କ ବିନା ମୋର କୌଣସି ଅସ୍ତିତ୍ୱ ନାହିଁ । ଆପଣ ହିଁ ମୋର ଏକମାତ୍ର ଆଶ୍ରୟ। ହେ କରୁଣାସାଗର ସାଇ ! କୃପା କରି ମୋତେ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ।

୩.୫-କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା (ଆତ୍ମ ନିବେଦନମ୍)

ହରିଃ ଓଁ ତତ୍ ସତ୍ ଶ୍ରୀ ସାଇଶ୍ୱରାର୍ପଣମସ୍ତୁ॥

୩.୫.୧-ଅକ୍ଷରଗୁଡିକର ଉଚ୍ଚାରଣ :-

ଅକ୍ଷର	ଉଦାହରଣ
ଶ	ଶ୍ରୀ,ସାଇଶ୍ୱର
ସ	ତସ୍ମାତ୍,ସାଇଶ୍ୱରାର୍ପଣମସ୍ତୁ
ଣ	ସାଇଶ୍ୱରାର୍ପଣମ୍
ନ	ଭାୱେନ

୩.୫.୨ –ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର :-

ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଉଦାହରଣ
ଶ୍ରୀ=ଶ୍ +ର	ଶ୍ରୀ
ଶ୍ୱ=ଶ୍+ୱ	ସାଇଶ୍ୱର
ର୍ପ=ର୍+ପ	ସାଇଶ୍ୱରାର୍ପଣ
ସ୍ତ=ସ୍+ତ	ସାଇଶ୍ୱରାର୍ପଣମସ୍ତୁ

୩.୫.୩ – ପ୍ରତିପଦ ବିଚ୍ଛେଦନ:-

ହରିଃ । ଓଁ ତତ୍ ସତ୍ । ଶ୍ରୀ ସାଇଶ୍ୱରାର୍ପଣମ୍ । ଅସ୍ତୁ ॥

୩.୫.୪ – ସନ୍ଧି(ସଂଯୋଗୀକରଣ) :-

ସଂହିତା ପାଠରେ ଥିବା ପଦଗୁଡିକର ସଂଯୋଗୀକରଣ	ସଂଯୋଗୀକରଣ ପରେ ଉଚ୍ଚାରଣ	ସନ୍ଧି ନିୟମ
ସାଇଶ୍ୱର+ଅର୍ପଣମ୍	ସାଇଶ୍ୱରାର୍ପଣମ୍	ଅ+ଅ=ଆ
ସାଇଶ୍ୱରାର୍ପଣମ୍+ଅସ୍ତୁ	ସାଇଶ୍ୱରାର୍ପଣମସ୍ତୁ	ମ୍+ଅ=ମ

୩.୫.୫ –ଶବ୍ଦାର୍ଥ :-

ଶବ୍ଦ	ଅର୍ଥ
ହରିଃ	ଯିଏ ସମସ୍ତ ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ ଓ ଯନ୍ତ୍ରଣା ହରଣ କରନ୍ତି
ଓଁ ତତ୍ସତ୍	ପରମ ସତ୍ୟ
ଶ୍ରୀ ସାଇଶ୍ୱରାର୍ପଣମ୍	ଶ୍ରୀ ସାଇଶ୍ୱରଙ୍କୁ ସମର୍ପଣ
ଅସ୍ତୁ	ହେଉ

୩.୫.୬ – ଶବ୍ଦଗୁଡିକର ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ହେଉଥିବା ତ୍ରୁଟି :-

ସଠିକ୍	ସଠିକ୍ ନୁହେଁ	ତ୍ରୁଟିର ପ୍ରକାର
ହରିଃ ଓଁ	ହରିଓଁ	ଅକ୍ଷର
ଓଁ ତତ୍ ସତ୍	ଓଁ ତଚ୍ଛତ୍	ଅକ୍ଷର
ସାଇଶ୍ୱର	ସାଇଶ୍ୱର,ସାୟୀଶ୍ୱର,ସାଇଶୋର	ଅକ୍ଷର,ମାତ୍ରା
ସାଇଶ୍ୱରାର୍ପଣ	ସାଇଶ୍ୱରାପ୍ରଣ	ଅକ୍ଷର

୩.୫.୭ – ଧୃତମ୍ ର ପ୍ରୟୋଗ :-

ସାଇଶ୍ୱରାର୍ପଣମସ୍ତୁ	ସାଇ-ଶ୍ୱରା-ର୍ପଣମ-ସ୍ତୁ

୩.୫.୮ - ଅଭ୍ୟାସ -୧(ପ୍ରଥମ ରାଉଣ୍ଡ) :-

ହରିଃ ଓଁ। ତତ୍ ସତ୍। ଶ୍ରୀ ସାଇଶ୍ୱରାର୍ପଣମ୍। ଅସ୍ତୁ ॥

୩.୫.୯ – ଅଭ୍ୟାସ -୨ (ଦ୍ୱିତୀୟ ରାଉଣ୍ଡ/ସଂହିତା ପାଠ) ;-

ହରିଃ ଓଁ ତତ୍ ସତ୍। ଶ୍ରୀ ସାଇଶ୍ୱରାର୍ପଣମସ୍ତୁ ॥

୩.୫.୧୦ – ଅଭ୍ୟାସ -୩ (ତୃତୀୟ ରାଉଣ୍ଡ/ସଂହିତା ପାଠ) ;-

ହରିଃ ଓଁ ତତ୍ ସତ୍ ଶ୍ରୀ ସାଇଶ୍ୱରାର୍ପଣମସ୍ତୁ ॥

୩.୫.୧୧ – ଅର୍ଥ :-

ହରି (ଯିଏ ସମସ୍ତ ଦୁଃଖ,କଷ୍ଟ ଓ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦୂର କରନ୍ତି) ହେଉଛନ୍ତି ପରମ ସତ୍ୟ । ହେ ସାଇଶ୍ୱର ମୋର ସର୍ବସ୍ୱ ଆପଣଙ୍କ ପାଦପଦ୍ମରେ ସମର୍ପିତ ହେଉ ।

୪. କ୍ଷମା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସତ୍ୟସାଇଙ୍କ ଦିବ୍ୟବାଣୀ:-

"ଭଗବାନଙ୍କ କୃପା ଲାଭ କରିବା ପାଇଁ ଅଭିଳାଷୀ ବ୍ୟକ୍ତି ସର୍ବପ୍ରଥମେ କ୍ଷମାଗୁଣର ଅନୁଶୀଳନ କରିବା ଉଚିତ୍ । ଏହା ଏକ ଦିବ୍ୟଗୁଣ । ମଣିଷ ଆପଦମସ୍ତକ ୬ଟି ଦୁର୍ଗୁଣରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କାମ, କ୍ରୋଧ, ଲୋଭ, ମୋହ, ମଦ, ମାତ୍ସର୍ଯ୍ୟ । ତାର ହୃଦୟ ଦୟା, କରୁଣା, ଅହିଂସା ଓ ଶାନ୍ତି ଆଦି ଗୁଣର ଉତ୍ସ । ହୃଦୟ ଅର୍ଥ ନଥିବା ସ୍ଥାନ ।"

ଦିବ୍ୟ ସମ୍ଭାଷଣ,୨୮ତମଭାଗ, ସମ୍ଭାଷଣ ସଂଖ୍ୟା-୧୦

"ଦିବ୍ୟତ୍ୱର ଉପଲବ୍ଧି ପାଇଁ ମଣିଷକୁ ଯେଉଁ ସବୁ ଗୁଣାବଳୀର ବିକାଶ କରିବାକୁ ହେବ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଧାନ ହେଉଛି କ୍ଷମା । ଏହା ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ । ଏହା ପରମଧର୍ମ । କ୍ଷମା ହିଁ ସତ୍ୟ, ଧର୍ମ, ଦୟା, ଅହିଂସା, ସବୁ କିଛି । କ୍ଷମା ସମସ୍ତ ଗୁଣକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରେ । "

ଦିବ୍ୟ ସମ୍ଭାଷଣ,୨୧ତମଭାଗ,ସମ୍ଭାଷଣ ସଂଖ୍ୟା-୧

୫.ପରିଶିଷ୍ଟ :- ଦେୱନାଗରୀ ଆକ୍ଷରିକ ଅନୁବାଦ:-

ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ	ଅ	ଆ	ଇ	ଈ	ଉ	ଊ	ଋ	ୠ	ଌ	ୡ	ଏ
	ଐ	ଓ	ଔ	ଅଂ	ଅଃ						

	କଣ୍ଠ୍ୟ	ତାଲବ୍ୟ	ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ	ଦନ୍ତ୍ୟ	ଓଷ୍ଠ୍ୟ
ବର୍ଗୀୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ	କ	ଚ	ଟ	ତ	ପ
	ଖ	ଛ	ଠ	ଥ	ଫ
	ଗ	ଜ	ଡ	ଦ	ବ
	ଘ	ଝ	ଢ	ଧ	ଭ
ଅନୁନାସିକ ବର୍ଣ୍ଣ	ଙ	ଞ	ଣ	ନ	ମ
ଅର୍ଦ୍ଧସ୍ୱର ବର୍ଣ୍ଣ		ୟ	ର	ଲ	ୱ
ଉଷ୍ମ ବର୍ଣ୍ଣ	ହ	ଶ	ଷ	ସ	
			ଳ		

****